

**Discours du Ministre Karel De Gucht à l'occasion du
colloque « Belgique-Congo. Entre Histoire et Mémoire ».
Le 31/01/2008**

Mesdames, Messieurs,

Les liens privilégiés que la Belgique entretient aujourd'hui avec l'Afrique centrale résultent d'un passé commun: la colonisation. Passé chargé de passions, jonché de mythes, émaillé de controverses. Passé qu'il n'est pas toujours facile d'assumer, qui nous partage entre culpabilité et idéalisation, entre amnésie et manipulation des symboles.

Par définition un héritage colonial est toujours lourd à assumer : par les bouleversements identitaires qu'il implique, par le poids des idéologies, par la tentation de manipulation. L'histoire d'une colonisation est, par nature, chargée de préjugés, d'humiliations et de souffrances mais aussi d'idéal, de volonté de progrès et de bien-être social.

Certes, on ne peut aujourd'hui justifier le colonialisme. Qu'il ait été motivé par l'exploitation des matières premières nécessaires au développement de la métropole, ou par une conception ethnocentrique soucieuse d'apporter la « civilisation » et la « foi » européenne au cœur de l'Afrique.

Mais l'entreprise coloniale de la Belgique en Afrique, et en particulier au Congo, mérite aujourd'hui une analyse plus juste, débarrassée des mythes et des simplifications. Les faits doivent être placés dans leur contexte, les schématisations doivent faire place à une tentative de comprendre. Il est

temps en effet de reconsidérer un passé trop souvent occulté par des blessures mal cicatrisées.

Que des abus aient été commis du temps de l'Etat Indépendant du Congo (EIC) est indéniable. Entre 1885 et 1890 l'EIC s'est lancé dans une exploitation commerciale intensive d'abord de l'ivoire et ensuite du caoutchouc sauvage. Parmi les aventuriers partis pour le Congo il y en avait de peu scrupuleux. Les administrateurs étaient tenus à des obligations de résultat et faisaient peser de lourdes charges sur les populations mises à contribution.

Avec la cession du Congo à la Belgique en 1908, il sera mis fin au système d'exploitation de l'EIC. Lors de cette période allant jusqu'à l'indépendance en 1960, le Congo a certainement rapporté à la Belgique, qui a de son côté incontestablement mené une action vigoureuse de développement économique et social du Congo.

On peut aujourd'hui à juste titre nous reprocher le paternalisme pratiqué sous la colonisation, bien qu'il comportait aussi une alphabétisation massive puis la mise en place d'un système d'enseignement en pleine expansion, une couverture sanitaire généralisée avec la lutte contre les maladies endémiques, le développement de centres urbanisés et ruraux avec accès au crédit et à la propriété. Mais la Belgique n'était pas préparée à l'indépendance en 1960 ; les pressions tant extérieures qu'intérieures n'ont pas permis une transition en douceur.

Les images que ce passé colonial évoque dans l'opinion sont elles-même contrastées. La perception extrêmement négative d'un colonialisme prédateur ou paternaliste largement répandue dans le public n'est pas l'unique façon de jeter un regard sur ces événements. Elle contraste avec les termes élogieux utilisés par de nombreux Congolais lorsqu'ils évoquent «le temps des Belges ».

Daar zal wellicht een behoorlijke portie nostalgie achter zitten. Maar het is iets meer dan dat. Veel mensen houden een rooskleurig beeld over aan de koloniale tijd omdat die periode sterk contrasteert tegenover de haast constante neergang die Congo kenmerkt in de jongste drie decennia.

Bovendien zijn er objectieve feiten waar men niet naast kan kijken. Dank zij de inspanningen van vele duizenden, Belgen en Congolezen, was het inkomen per hoofd ten tijde van de onafhankelijkheid het hoogste van het hele Afrikaanse continent.

In 1960 bedroeg dat inkomen 380 dollar per hoofd. In 2003, 43 jaar later, was dat gedaald tot 107 dollar per hoofd. Zelfs zonder de inflatie in rekening te nemen, kan men zeggen dat de gemiddelde Congolees in die tijdspanne haast vier keer armer is geworden. Dit zijn zonder meer dramatische cijfers die zware gevolgen hebben voor het dagelijkse leven van de gemiddelde Congolees.

Het is essentieel om de geschiedenis tussen België en Congo beter te begrijpen en zonder taboes noch complexen te bekijken omdat deze gezamenlijke geschiedenis ons in een special positie plaatst. Een beter

begrip van ons verleden betekent een betere basis om een betrekking tussen beiden landen op te bouwen, gericht naar de toekomst en zonder ambiguïteit.

Wij kennen Congo, vele Congolezen kennen ons. Dat zijn in toenemende mate niet meer de banden tussen de ex-kolonisator en de kolonie. Dit zijn de relaties die in al die jaren nadien zijn gegroeid en die menige storm hebben doorstaan. Dit is de kennis, kennis van het terrein, die werd verzameld en die alleen hier aanwezig is. Het komt erop aan die kennis, zij het van NGO's, universiteiten, diplomaten of ontwikkelingswerkers, te verzamelen en vervolgens op de best mogelijke manier in te zetten. Wij beschikken nog altijd over een pak expertise, over gegevensbanken, en over terreinkennis die erkend wordt door de internationale gemeenschap.

Centraal Afrika en de RDC in het bijzonder blijven een prioriteit voor ons buitenland beleid. Onze actie is vandaag gebaseerd op het concept van partnerschap. Ons land is de eerste bilaterale donor en speelt een rol van katalysator op multilateraal vlak waar wij constant pleiten voor meer inzet van de internationale gemeenschap.

Tientallen jaren wanbeheer en oorlog hadden de Democratische Republiek Congo in een nooit eerder geziene staat van ontreddeing gebracht. In deze sombere context heeft België als voortrekker van de internationale gemeenschap zwaar geïnvesteerd in een proces gericht op duurzaam vrede en de opbouw van een democratische staat.

Er is de jongste jaren een lange weg afgelegd, met vredesakkoorden die leidden tot de oprichting van overgangsinstellingen, een proces dat

uiteindelijk uitmondde in de succesvolle organisatie van de eerste democratische verkiezingen in veertig jaar. Het moet duidelijk zijn dat die verkiezingen vooral het beginpunt zijn van een nog groter uitdaging: de consolidatie en versteviging van het nu bereikte democratisch acquis, in een veilige rechtstaat, met zo ruim mogelijke ontwikkelingskansen voor de hele bevolking.

Het akkoord van Nairobi en de resultaten van de recente vredesconferentie in de Kivus betekenen een historische kans om nu ook voor het Oosten van de DRC een vreedzame oplossing te vinden samen met de buurlanden.

Ons land zal ook blijven ijveren voor het respecteren van de mensenrechten en de strijd tegen de straffeloosheid, in het bijzonder in het Oosten waar vrouwen en kinderen slachtoffers zijn van gruwelijke daden die de verbeeldingskracht overstijgen.

De democratie zal slechts duurzaam wortel schieten indien het land gesecuriseerd is en volledig onder controle komt van het democratisch verkozen bestuur. Maar ook dat volstaat niet: het bestuur zal aan de bevolking moeten bewijzen dat het haar menens is met de rechtsstaat, dat machtsmisbruik of mensenrechtenschendingen tot het verleden behoren of althans niet langer meer straffeloos blijven, kortom dat de regering het vertrouwen van de bevolking waard is.

Een andere belangrijke uitdaging wordt het weer op peil brengen van de levensstandaard van de mensen. De sociale dienstverlening van de staat dient weer opgebouwd, wat een enorme mobilisatie van eigen en buitenlandse

middelen met zich zal brengen. De internationale actie, en dus ook de Belgische, zal zich oriënteren op het ondersteunen van het door de Congolese regering vooropgesteld beleid, o.m. in het armoedebestrijding-programma.

De Belgische steun mikt ook op het maximaliseren van de zelfredzaamheidscapaciteit van het Congolese staatsbestel. De staat moet in eerste instantie in staat zijn om eigen inkomsten te genereren, uit belastingsopbrengsten, om die vervolgens op een transparante en evenwichtige wijze in publieke dienstverlening te investeren. Gezien de omvangrijke natuurlijke rijkdommen waar Congo over beschikt, kunnen *good governance* acties in dit domein een aanzienlijk multiplicator effect hebben voor de ganse bevolking.

Nous savons que le passé détermine en bonne partie le futur. Mais nous avons le choix entre nous cantonner dans une polémique stérile autour des mythes qui jonchent l'histoire coloniale ou tirer des leçons utiles de ce passé.

Je souhaite que ce colloque contribue à choisir résolument cette deuxième voix. Afin que, débarrassés des clichés simplistes, nous puissions ensemble construire à un avenir meilleur pour les populations africaines.

Je vous souhaite bon travail et je vous remercie.

*****